

Rijkswaterstaat
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Voortgangsrapportage
Hoogwaterbeschermingsprogramma
2009

Rijkswaterstaat
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Colofon

Uitgegeven door	Programmabureau HWBP
Informatie	Programmabureau HWBP, Renee Mellaard
Telefoon	0320 298849
E-mail	info.hwbp@rws.nl
Uitgevoerd door	Programmabureau HWBP
Opmaak	Programmabureau HWBP
Datum	Voorjaar 2010
Status	concept
Archiefnummer	RWS/WD-2010/854
Versienummer	-

Inhoud

1	Inleiding 5
1.1	Het Hoogwaterbeschermingsprogramma 5
1.2	Voortgangsrapportage 5
2	Scope 6
3	Financiën 7
3.1	Programmaprognose en kasreeks 7
3.2	Stabiliteit prognose 8
3.3	Budget- en kasprobleem 9
4	Planning 11
5	Risicomanagement 12
5.1	Programmarisico's 12
5.2	Programma Kansen 14
6	Ontwikkelingen in en rond het HWBP 15
6.1	Verbeterde programmabeheersing 15
6.2	Evaluatie van het programma 15
6.3	Contacten met de beheerders 16
6.4	Bijzondere ontwikkelingen in projecten 16
6.5	Afstemming met Ruimte voor de Rivier 18
Bijlage A	Samenstelling HWBP eind 2008 19
Bijlage B	Samenstelling HWBP eind 2009 20
Bijlage C	Projectfase HWBP projecten per beheerder 22

1 Inleiding

1.1 Het Hoogwaterbeschermingsprogramma

De primaire waterkeringen in Nederland moeten voldoen aan de veiligheidsnormen die in de Waterwet zijn opgenomen. Zij worden daarom conform de Waterwet iedere zes jaar getoetst. De secties van de waterkeringen die niet voldoen aan de wettelijke normen en 'onvoldoende' scores dienen verbeterd te worden. De waterschappen, provincies en regionale Rijkswaterstaat-diensten voeren als beheerders van de waterkeringen de verbeteringsmaatregelen uit, de maatregelen worden gefinancierd door het Rijk. Voor financiering van de versterkingsmaatregelen door Waterschappen en provincies is hiertoe een subsidieregeling ingesteld: "De regeling bijzondere subsidies waterkeren en waterbeheren". Om voor deze subsidie in aanmerking te komen zijn strikte voorwaarden van toepassing.

Om in aanmerking te komen voor financiering door het Rijk worden door de waterkeringbeheerders verbeterplannen ingediend bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Deze verbeterplannen worden inclusief te treffen maatregel, kostenraming en planning opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) dat jaarlijks wordt vastgesteld door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

Na de instelling van het programma in september 2007 zijn met alle beheerders afspraken gemaakt over de projecten. Deze afspraken zijn in april 2008 vastgelegd in intentieverklaringen, die zijn ondertekend door de waterschappen, de provincies en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. In de intentieverklaringen hebben de partijen hun commitment uitgesproken over het uitvoeren van het programma volgens bepaalde plannings en ramingen.

Ten behoeve van de subsidieverlening is het Programmabureau HWBP ingesteld. Het Programmabureau faciliteert de beheerders van de waterkeringen bij het voorbereiden en realiseren van de versterkingswerken en houdt toezicht op de voortgang van het programma. Het Programmabureau verleent de subsidies en doet voorstellen inzake marktbenadering en innovatieve contracten en werkwijzen.

1.2 Voortgangsrapportage

In deze Voortgangsrapportage worden de ontwikkelingen en resultaten over 2009 op hoofdlijnen beschreven.

Hoofdstuk 2 beschrijft de scope van het programma en de wijzigingen die hierin het afgelopen jaar hebben voorgedaan. Financiële gegevens komen aan de orde in hoofdstuk 3, de planning van het programma staat centraal in hoofdstuk 4. De belangrijkste ontwikkelingen rond het programma worden beschreven in hoofdstuk 5.

2 Scope

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma is ingesteld in 2007. De scope van het programma is het door de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat vastgestelde programma en wordt door het Rijk jaarlijks geactualiseerd na consultatie van de betrokken beheerders ten behoeve van het afgeven van de beschikkingen. Eind 2008 bestond het programma uit 95 projecten. Een overzicht van de samenstelling van het programma per januari 2009 is bijgevoegd in bijlage A.

In 2009 is het programma uitgebreid met een nieuw project (zettingsvloeiingen Dordtsche Kil), en zijn verschillende projecten uit efficiencyoverwegingen samengevoegd. Het project Afsluitdijk is formeel geen onderdeel van het HWBP. Gezien deze ontwikkelingen bestaat het HWBP per januari 2010 uit 92 projecten. Deze samenstelling is, inclusief een overzicht van de projecten op kaart, opgenomen in bijlage B.

3 Financiën

3.1 Programmaprognose en kasreeks

Bij het tekenen van de intentieverklaringen hebben de beheerders schattingen voor de projecten afgegeven. Op basis hiervan is een eerste programmaprognose bepaald met bandbreedtes, deze zijn weergegeven in tabel 1.

De percentages in de tabel geven de mate van statistische trefzekerheid aan. De 50%-waarde geeft aan dat met 50% zekerheid het bedrag onder- of overschreden zal worden. Voor de 85%-waarde geldt dat met het bedrag met 85% zekerheid wordt onderschreden ofwel 15% wordt overschreden.

Tabel 1

Programmaprognose conform de intentieverklaringen in april 2008, weergegeven in M€

	50%	85%
Subsidieprojecten	1.070	1.351
Zwakke schakels	571	812
RWS	166	311
totaal	1.807	2.474

De programmaprognose wordt voortdurend bijgesteld, op basis van de voortgangsrapportages die de beheerders over de projecten opstellen. Tabel 2 geeft de ontwikkeling van de programmaprognose in 2009 aan.

Tabel 2

Ontwikkeling programmaprognose in 2009, weergegeven in M€

	50%		85%	
	eind 2008	eind 2009	eind 2008	eind 2009
Subsidieprojecten	1.156	1.958	1.340	2.262
Zwakke schakels	835	775	945	892
RWS	148	34	189	40
totaal	2.139	2.767	2.474	3.194

Het verschil tussen de berekende 50% en 85% waarde van de programmaring is een indicatie van de spreiding rondom de programmaringen van de projecten, maar is nog exclusief het programmaonvoorzien.

De kasreeks voor de 50%-waarde van eind 2009 is opgenomen in tabel 3.

Tabel 3

Kasreeks
Programmaprognoses
M€ per jaar

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
gerealiseerd	2	4	55	87									
50%					217	199	239	455	521	384	361	144	99

In 2009 is er voor M€ 296 aan verplichtingen aangegaan. Van het totale programma is nu M€ 919 beschikbaar. Voor 2009 was M€ 185 geprognosticeerd voor de betaling van voorschotten: M€ 131 voor de beschikkingen die vóór 2009 zijn afgegeven en M€ 54 voor in 2009 af te geven beschikkingen. De eindstand voor 2009 is uitgekomen op een bedrag van M€ 205 vanwege hogere bevoorschotting aan projecten in uitvoering.

De verwachting is dat de beheerders in 2010 in totaal voor M€ 100 aan nieuwe beschikkingen aanvragen. Dit leidt ertoe dat er in 2010 circa M€ 200 aan voorschotten

uitgegeven zal worden: M€ 170 vanwege bestaande verplichtingen en M€ 30 vanwege nieuwe beschikkingen.

3.2 Stabiliteit prognose

De programmaprognose is gebaseerd op de ramingen die de beheerders middels de voortgangsrapportages opleveren. Deze ramingen worden elke 4 maanden geactualiseerd. De meest actuele ramingen wijken af van de gegevens die in de intentieverklaringen zijn afgesproken. Het programmabureau heeft de oorzaken van de stijgingen in kaart gebracht. Gebleken is dat de ramingen die zijn opgenomen in de intentieverklaringen in een groot aantal gevallen niet op basis van de voorgeschreven SSK-ramingssystematiek zijn opgesteld en bovendien gebaseerd op onvoldoende inzicht in de projecten. Bij het uitwerken van de projecten zijn de ramingen opgelopen als gevolg van:

Oorzaak	Toelichting/voorbeeld
Onvolledige oorspronkelijke ramingen	De uit 2006 daterende ramingen blijken niet aan SSK/PRI-eisen te voldoen. Zo is nu gebleken dat posten ontbraken zoals engineering, risico's en een post onvoorzien.
Oorspronkelijk ontwerp te globaal	Bij verdere detaillering en ruimtelijke inpassing in de omgeving (bijvoorbeeld bebouwd gebied) blijken duurdere oplossingen nodig dan eerder was voorzien.
Scopewijzigingen op projectniveau	De wijziging van dijk lengten in het Benedenrivierengebied zijn scopewijzigingen die vooralsnog opgenomen zijn in de programmaraming. Vanwege een acute situatie door het fenomeen zettingsvloeiingen is het dijkvak Dordtsche Kil opgenomen in het programma.
Geotechnische tegenvallers	Bij de technische uitwerking bleek de draagkracht van de ondergrond bij een aantal projecten slechter dan verwacht.
Nieuwe ontwerpcondities	Hogere waterstanden en golven met name op de Waddenzee. Voor de Hondsbossche en Pettemer Zeewering zijn zwaardere hydraulische randvoorwaarden vastgesteld.
Tegenvallende aanbestedingsresultaten, fluctuaties in grondstofprijzen en tegenvallers tijdens de uitvoering	Vanwege de spanning op de GWW markt vielen de aanbestedingen in het begin tegen. Op dit moment geeft de marktsituatie vooralsnog positieve aanbestedingsresultaten. Daarnaast bleek bijvoorbeeld de aangewezen en in het bestek opgenomen klei ongeschikt en waren er onvoorzien historische constructies in de dijk.

Het programmabureau heeft ook de kwaliteit van de huidige ramingen onderzocht. Toenemende kennis over de projecten en de toepassing van de SSK-ramingssystematiek heeft in het algemeen tot kwalitatief betere ramingen geleid. Er is gebleken dat beheerders in toenemende mate bezig zijn met risicodenken en de SSK-systematiek. Het programmabureau heeft de beheerders hierin met workshops en kennisoverdracht gefaciliteerd.

Toch is ook gebleken dat beheerders nog niet alle risico's in de risicoanalyse meenemen en de scope niet steeds helder definiëren. Het interne opdrachtgever- en

opdrachtnemerschap bij beheerders is nog niet zover ontwikkeld dat hier een sterke prikkel tot sober en robuust handelen vanuit gaat. Ook wordt de SSK-systematiek nog niet in alle projecten (correct) toegepast.

Het programmabureau gaat er van uit dat de kwaliteit van de ramingen in een aantal gevallen nog verder verbeterd kan worden. Bovendien is nog een deel van de projecten in de planstudiefase. Dit brengt met zich mee dat de bandbreedte om de raming groter is dan in de realisatiefase. Tabel 4 geeft voor de top 30 projecten aan in welke fase zij verkeren. Deze projecten zijn samen verantwoordelijk voor ruim 90% van de programmaraming.

Tabel 4

Fase van de top 30 projecten

Planstudie (1.9 miljard euro)	Realisatiefase (0,7 miljard euro)	Voldoet aan norm (0.02 miljard euro)
Lekdijk Nieuw Lekkerland - Groot-Ammers	West Zeeuws Vlaanderen	Westkapelle
Hondsbosche- en Pettemerzeewering	Delflandse kust	
Markermeerdijk Hoorn-Edam	Nederlek	
Versterking Spui Oost	Bergambacht-Schoonhoven	
Markermeerdijk Edam-Amsterdam	Markermeerdijk Enkhuizen-Hoorn	
Versterking Hoeksche Waard Zuid	Scheveningen	
Ameland, Waddenzeekering	Voorne	
Kop van Noord Holland	Vlissingen	
Spui - west	Zettingvloeijing Dordtse Kil	
Waddenzeedijk Texel		
Dijkversterking Brielse Maasdijk		
Hoogwaterkering Den Oever		
Versterking Hoeksche Waard Noord		
Katwijk, achterliggende kering		
Eiland van Dordrecht Oost		
Wieringermeerdijk Wieringermeer		
Nieuwe Maasdijk bij Krimpen a/d IJssel		
Waddenzeedijk		
Eiland van Dordrecht West		
Putten-Amersfoort & Eemnes		

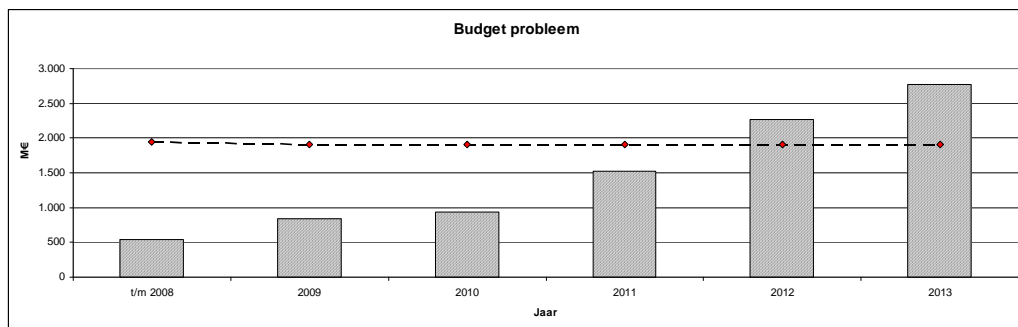
Al met al is de verwachting van het programmabureau dat de ramingen van de beheerders nog niet volledig stabiel zijn. Dientengevolge is de prognose eindstand van het programma ook nog niet stabiel, deze kan nog verder stijgen.

3.3 Budget- en kasprobleem

Door de oplopende programmaprognose en budgetverlagingen is een budgettekort ontstaan. Dit tekort is per eind december 2009 in totaal M€ 909 op basis van de 50% waarde.

Figuur 1 geeft de gecumuleerde verplichtingen in relatie tot het beschikbare budget weer. Hieruit blijkt dat in 2012 in budgettaire zin een tekort ontstaat.

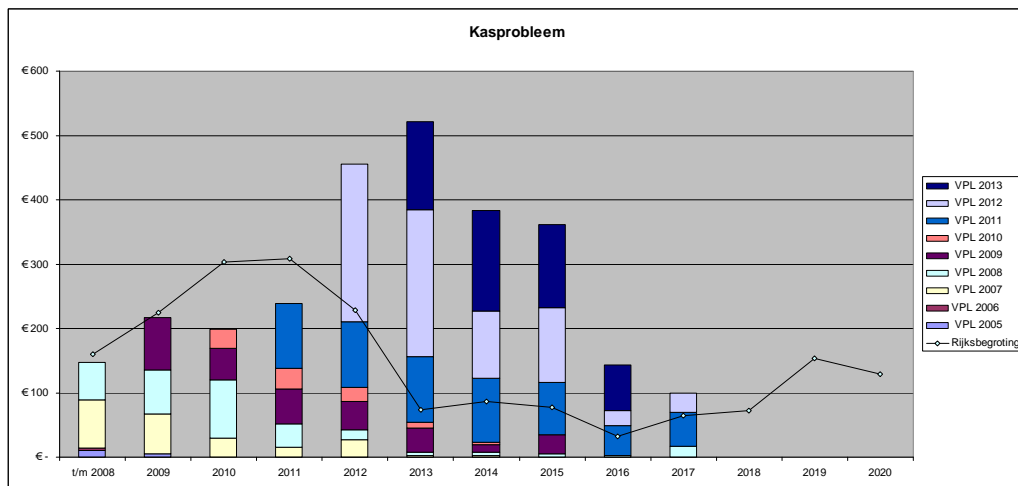
Figuur 1
De relatie tussen de verplichtingen en budget

In het budget van het HWBP is geen risicobuffer of onzekerheidsreserve opgenomen. Het programma kent echter nog diverse risico's, zoals de ondergrond van de keringen, hoge eenheidsprijzen van materialen en onverwachtse tegenvallers bij de uitvoering van de projecten die nog niet volledig zijn opgenomen in de projectramingen.

Figuur 2 maakt de confrontatie van de kasreeks van de programmaprognose met het kasritme uit de Rijksbegroting (inclusief de nog te ontvangen Coalitie Akkoord gelden) zichtbaar. Deze figuur laat zien dat in de loop van 2011 er geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan kunnen worden. De consequentie is dat een deel van het programma tot stilstand komt.

Figuur 2
Kasreeks programmaprognose in relatie tot kasreeks uit de Rijksbegroting (incl. Coalitie Akkoord gelden)

Door het programmabureau zijn verschillende mogelijkheden tot versoberen en temporiseren onderzocht om dit budgettekort terug te dringen. Deze worden nog nader met de beheerders verkend op haalbaarheid en uitvoerbaarheid.

4 Planning

In de intentieverklaringen is afgesproken om de projecten vlot uit voeren, zodat de waterkeringen uiterlijk in 2015 aan de veiligheidsnorm voldoen.

In 2009 is hierin een aanzienlijke voortgang geboekt. In 2009 is het aantal projecten dat aan de norm voldoet meer dan verdubbeld. In totaal voldoen nu 31 projecten aan de norm, voor 6 projecten hiervan moet dit nog formeel worden bevestigd. Het gaat om 9 kunstwerken en 29,8 km van de in totaal 394 km te versterken dijk en duin.

Vrijwel alle projecten zijn in voorbereiding of in uitvoering. Op dit moment blijven alleen de twee financiële reserveringen (dijken bij de Maeslantkering) als "gepland, nog niet in uitvoering" op de lijst staan. De planstudie over de verbetering van de Houtribdijk is getemporiseerd. Tabel 5 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de projectfase in 2009. Bijlage C geeft het overzicht per beheerder aan.

Tabel 5
Projectfases

	Eind 2008	Eind 2009
Getemporiseerd	n.v.t.	1
Gepland	22	2
Planstudie	46	40
Realisatie	14	18
Voldoet aan de norm	13	31

De meeste planningen die bij de intentieverklaringen werden gevoegd voldeden nog niet aan de voorgeschreven PPI-systematiek. Sinds de intentieverklaringen zijn afgesloten, zijn de planningen geactualiseerd. Veruit de meeste planningen voldoen nu aan de voorgeschreven PPI-planningssystematiek. Veel van de geactualiseerde planningen wijken fors af van de planningen die in de intentieverklaringen zijn afgesproken. Het programmabureau heeft de oorzaken hiervan in kaart gebracht. Hieruit blijkt dat de uitloop in tijd vooral wordt veroorzaakt door:

- nadere uitwerking van het ontwerp, waardoor het project soms complexer blijkt te zijn dan vooraf was ingeschat;
- onvoldoende zicht op de complexiteit van de omgeving, waardoor er te weinig rekening is gehouden met bezwaar en beroep en tijd voor schadeloosstelling of grondverwerving;
- onvoldoende zicht op het bestuurlijk proces waarin de verschillende overheidsbelangen rond de ruimtelijke inpassing op een lijn moeten komen;
- onvoldoende zicht op de tijd die gemoeid is met de uitbesteding van diverse onderdelen.

Begin 2009 is aan de Tweede Kamer¹ gemeld dat niet het volledige programma in 2015 kan worden afgerond. Op dat moment was de verwachting dat 7 projecten in 2015 en 3 projecten na 2015 aan de norm zullen voldoen. In 2009 hebben veel beheerders opnieuw een forse mutatie in de planning gemeld. Op grond van de huidige projectplanningen blijkt dat 8 projecten in 2015 en 5 projecten later dan 2015 aan de veiligheidsnorm zullen voldoen.

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 27 625, nr.130

5 Risicomanagement

5.1 Programmarisico's

Het risicodossier van het programma wordt regelmatig geactualiseerd. In de loop van 2009 heeft er een verschuiving van de toprisico's van het programma plaatsgevonden, enerzijds doordat er adequaat risicomanagement is gevoerd waardoor risico's beheersbaar werden, anderzijds doordat zich nieuwe ontwikkelingen hebben voorgedaan. Onderstaand worden de actuele 5 toprisico's beschreven met de getroffen beheersmaatregelen.

Risico 1 Als gevolg van een financieel tekort kunnen er geen beschikkingen meer afgegeven worden, waardoor een deel van het programma stil komt te liggen.

Ter beheersing van dit risico wordt gestuurd op sobere, robuuste en doelmatige versterkingen, zijn/worden out-of-the-box sessies gehouden om buiten de traditionele kaders tot goedkopere oplossingen te komen en is vroegtijdig het verwachte financiële knelpunt gerapporteerd.

Risico 2 Als gevolg van kwalitatief onvoldoende risicomanagement, planningen en ramingen van de projecten, is de prognose-eindstand van het programma ook in de toekomst instabiel.

In 2009 is veel werk gestoken in het optimaliseren van het beheerssysteem met het doel om eind 2009 een stabiel programma te hebben. In dit kader zijn de beheerders gestimuleerd de kwaliteit van hun projectbeheersing te verhogen en voor elk project een betrouwbare SSK-raming en PPI-planning te leveren. Dit heeft tot verdergaande professionalisering van de projectbeheersing geleid. Wanneer de beheersing van de projecten echter nog niet compleet op orde is en de kwaliteit van het risicomanagement en de geleverde planningen en ramingen nog te wensen over laat, blijft het programma instabiel.

Daarnaast zal het programmabureau een analyse maken van de financiële ontwikkeling van het programma, geplaatst in het licht van vergelijkbare grote programma's en risicogestuurd een nadere analyse op projectniveau te maken, om zo tot een stabiele prognose eindstand te komen. Zij zal daartoe een reviewteam instellen van ervaren programmamanagers en deskundigen.

Risico 3 Als gevolg van onvoldoende kennis over de uitvoering van projecten wordt er onvoldoende rekening gehouden met kostenrisico's in de uitvoering, waardoor de kosten van de uitvoering oplopen.

Wanneer de uitvoering van projecten onvoldoende wordt voorbereid, ontstaat er uitloop van de planning en worden extra kosten gemaakt. Deze risico's worden benoemd door projecten die zich aan het einde van de Planstudiefase of in de Realisatiefase bevinden. Voor de projecten in de planstudiefase is dit risico te beperken door tijdig maatregelen te treffen. Ook door ervaringen van andere projecten in uitvoering te delen worden de risico's vaak nog aangescherpt met zowel positieve als negatieve gevolgen voor de ramingen en planningen. Voor de projecten die in de realisatiefase zijn, hebben optredende risico's die niet of onvoldoende zijn meegenomen in de raming en planning, veelal direct effect op de kosten of de uitvoeringstermijn.

Om de uitvoeringsrisico's te reduceren en te beheersen is inmiddels een extra contactmoment tussengevoegd waarin het aanbestedingsdossier beoordeeld wordt. Het technisch management van het programmabureau is versterkt op het gebied van uitvoeringskennis. Er worden workshops aangeboden waarin uitvoeringskennis centraal staat. Aansluitend worden bij beheerders specifieke sessies georganiseerd om op projectniveau de risico's te benoemen en beheersmaatregelen te bespreken. De ervaringen die worden opgedaan op dit gebied worden geïnventariseerd en verspreid onder andere beheerders.

Risico 4 Als gevolg van stijgende prijzen van grondstoffen (zand, klei, staal) nemen de realisatiekosten van projecten toe.

In toenemende mate komen projecten van het HWBP in uitvoering. Bij nagenoeg alle projecten spelen grondstoffen een grote rol: zij hebben grote invloed op de kosten. Het gaat hierbij met name om grondstoffen als zand, klei en staal (damwanden), maar ook olie als brandstof voor materieel wordt als grondstof beschouwd. Hoewel er momenteel sprake is van de nodige aanbestedingsmeevallers, vooral bij kustprojecten (zandsuppleties), blijft het risico op kostenstijging als gevolg van stijgende grondstofprijzen aanwezig. In de periode tot 2008 waren de prijzen voor zand-, grind en kleiwinning fors toegenomen. Door de huidige marktsituatie wordt dit enigszins verbloemd maar het risico is vrij groot dat de kosten voor de projecten weer zullen toenemen zodra de economie weer aantrekt als gevolg van met name stijgende grondstofprijzen.

5.2 Programma Kansen

Het programma kent ook verschillende kansen.

Kans 1 Innovaties

Innovaties doen zich in het programma voor zoals de toepassing van waterontspanners, het gebruik van lichte materialen, etc. Het programmabureau staat in beginsel positief tegenover innovaties, mits zij geen negatieve effecten hebben op de planning van projecten, de haalbaarheid is aangetoond en wetenschappelijk kunnen worden onderbouwd.

Kans 2 Optimalisatie binnen de voorkeursalternatieven

Binnen verschillende voorkeursalternatieven zijn er mogelijkheden om verder te optimaliseren. Deze optimalisatiemogelijkheden zijn door het programmabureau nader onderzocht en in beeld gebracht. Op beleidsniveau zal de afweging plaatsvinden in hoeverre deze mogelijkheden als basis dienen van de subsidieverlening

Kans 3 Doorwerken in het Stormseizoen

Een kans tot het versnellen van projecten is het doorwerken in het stormseizoen. Er zijn dan wel extra maatregelen noodzakelijk om risico's tijdens de uitvoering te beperken. Ondanks dat dit wellicht meer zal kosten, kunnen de projecten eerder aan de veiligheidsnorm voldoen.

6 Ontwikkelingen in en rond het HWBP

6.1 Verbeterde programmabeheersing

Het afgelopen jaar heeft in het teken gestaan van de verbetering van de programmabeheersing.

Het programmabureau heeft daarom een nieuw programmabeheersplan opgesteld, waarin de relatie tussen de procedures voor planvorming en realisatie die de projecten doorlopen en de processen die met het programmabureau worden doorlopen duidelijk zijn beschreven. In het plan wordt de systematiek van externe kwaliteitsborging (EKB) en het risicogestuurd toetsen beschreven. Om het Programmabureau te ondersteunen bij de ontwikkeling en implementatie van de beheersing is er een begeleidingsgroep opgericht met vertegenwoordigers van beheerders, RWS-Waterdienst en Programmabureau.

Speerpunt was ook om de waterschappen mee te nemen in het beheersingstraject. De beheerders is in het kader hiervan gevraagd voor alle projecten een risicodossier, PPI-planning en SSK-raming op te leveren. Op dit vlak heeft aanzienlijke professionalisering plaatsgevonden ten opzichte van de start van het programma. Ook is een aanzienlijke kwaliteitsverbetering gerealiseerd van de ramingen en plannings. Om meer inzicht te krijgen in de projectbeheersing is in het najaar een aantal projecten die zich in de planfase bevinden uitgebreid doorgesproken. De bedoeling was meer zicht te krijgen op de risico's en de vertaling daarvan in raming en planning. Daarbij is niet alleen ingegaan op de techniek, maar ook andere aspecten zoals het omgevingsmanagement, de inkoop, de voorbereiding van de uitvoering, enzovoort.

Het programmabureau spant zich in om de kwaliteitsverbetering die zich in de projectbeheersing heeft voorgedaan ook in de komende periode met kracht voort te zetten. Er zullen weer workshops georganiseerd worden en kennisoverdracht wordt gefaciliteerd. Bovendien zullen meer projecten uitgebreid doorgesproken worden om de 'lijken uit de kast te krijgen'. Het programmabureau overweegt een review team in te stellen, samengesteld uit ervaringsdeskundigen met grote staat van dienst dat gesprekken voert met de beheerders.

6.2 Evaluatie van het programma

In juli 2009 is de evaluatie door KPMG van het HWBP gereed gekomen. Ook heeft de Algemene Rekenkamer een onderzoek naar de Zwakke Schakels uitgevoerd. De belangrijkste resultaten van deze onderzoeken zijn de volgende:

- De belangrijkste conclusie uit de evaluatie door KPMG is dat het huidige wettelijke systeem een efficiëncyprikkel ontbeert omdat in de Wet op de Waterkering (thans Waterwet) is vastgelegd dat het Rijk 100% van de kosten van de uitvoering van de verbeteringswerken door de waterschappen financiert, inclusief de voorbereidingskosten. Ondanks deze structurele 'beperking' in het systeem wordt in de evaluatie overigens geconstateerd dat de beheersing van het programma binnen de vigerende juridische kaders naar behoren is. De concrete aanbevelingen om het subsidieprogramma binnen dit kader beter beheersbaar te maken zijn door het programmabureau HWBP en de waterschappen inmiddels opgepakt.

- De Algemene Rekenkamer geeft aan dat volgens de ministeriële regeling die hiervoor momenteel van kracht is, waterschappen boven op de bouwkosten een opslag van 15% mogen hanteren voor de eigen voorbereidingskosten. De Algemene Rekenkamer constateert dat deze regeling de waterschappen niet stimuleert om kritisch om te gaan met de voorbereidingskosten. Ten tweede prikkelt de regeling waterschappen nu eerder om hogere in plaats van lagere bouwkosten te maken. De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft in haar antwoord aan de Algemene Rekenkamer reeds aangegeven dat de hoogte van het percentage (maximaal 15% van de geraamde uitvoeringskosten) voor het vergoeden van voorbereidingskosten zal worden bezien..

6.3 Contacten met de beheerders

De dagelijkse contacten met de beheerders lopen via de projectbegeleiders. Voor de beheerders vormen zij de frontoffice van het programmabureau. Het programmabureau organiseert samen met de beheerders centrale themadagen. Ook in 2009 zijn deze gehouden met centrale thema's "lessons learnt" en "Grip op de uitvoering".

De beheerders zijn ook het afgelopen jaar ondersteund met een aantal workshops, bijvoorbeeld over de projectbeheersing, maar ook over de Leidraden en over toetsing van bijvoorbeeld natuurwetgeving in projecten.

Supportgroep en begeleidingsgroep

De supportgroep is regelmatig bijeengekomen om ontwikkelingen in en rond het programma te bespreken en thematische bijeenkomsten voor te bereiden. Deze bijeenkomsten vinden in toenemende mate plaats op initiatief van beheerders.

In de afgelopen periode is de begeleidingsgroep diverse keren bijeengekomen om feedback te geven op de ontwikkeling en implementatie van het nieuwe programmabeheersplan vanuit de optiek van de beheerders. Ook in de komende periode zal de begeleidingsgroep, zij het in een lage frequentie, mee blijven denken over de belangrijkste ontwikkelingen op dit vlak.

6.4 Bijzondere ontwikkelingen in projecten

Bij een aantal projecten hebben zich bijzondere ontwikkelingen voorgedaan. Hieronder worden de belangrijkste benoemd.

Temporiseren Houtribdijk

De planstudie over de verbetering van de Houtribdijk is getemporeerd vanwege een generieke taakstelling op het Infrastructuurfonds.

Toetsen Zwakke Schakels in Noord Holland

In 2009 is veel tijd besteed aan de projecten WZ 001 Kop van Noord Holland en WZ 002 Hondsbossche- en Pettemer Zeewering. Beide projecten kennen een zeer complexe bestuurlijke omgeving. Inmiddels zijn voor beide projecten alle stukken beschikbaar om een toets door het programmabureau op het voorkeursalternatief uit te kunnen voeren. Deze zal begin 2010 uitgevoerd worden.

Uitvoering Zwakke schakels Delflandse Kust en Scheveningen

Het project Delflandse Kust heeft verzocht extra zand aan te mogen brengen, aangezien de bodemligging bij uitvoering van het project anders bleek te zijn dan verwacht. De extra kosten die dit met zich mee bracht, zijn gecompenseerd door meevallende brandstofprijzen. De aanbesteding van de zandsuppletie bij Scheveningen is juist gunstiger uitgevallen dan was voorzien.

Verkenning alternatieve oplossingen Markermeerdijken

Naar aanleiding van de sterk oplopende kosten van de projecten langs de Noord-Hollandse Markermeer-kust is in samenwerking met de beheerder en de provincie de haalbaarheid van vooroverkeringen in het Markermeer verkend. In de komende periode wordt de verkenning afgerond en zal met het hoogheemraadschap worden overlegd hoe de resultaten van de brainstorm verder gebruikt kunnen worden. Tot die tijd worden de verschillende MER procedures voor een reguliere dijkversterking met volle kracht voortgezet.

Praktijkproef Lekdijk

Waterschap Rivierenland heeft in de afgelopen periode een praktijkproef uitgevoerd met de INSIDE-technieken Mixed in Place en Dijkdeuvels. Mixed in Place heeft te veel vervormingen in de dijk en nabijgelegen woningen opgeleverd. Naar aanleiding hiervan is besloten Mixed in Place niet verder mee te nemen als variant in de planstudie. De toepassing van de technieken wordt momenteel geëvalueerd, waarna met het waterschap overlegd zal worden over de invulling van het vervolg van de proef. In de komende periode wordt verder overlegd met het waterschap over deze en andere mogelijke innovaties, zoals de toepassing van de zogenaamde waterontspanner.

Ontwerprandvoorwaarden Waddenzee

Het definitieve advies over de te hanteren uitgangspunten voor ontwerprandvoorwaarden in Waddenzee is met enige vertraging opgeleverd en gecommuniceerd met het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en het Wetterskip Fryslân met advies. Het advies komt er op neer dat – om de aansluiting met de HR 2011 te garanderen – Rand2001 als uitgangspunt gehanteerd moet worden, met daarop 10% toeslag op zowel de golfhoogte als golfperiode. Daaroverheen komt nog een robuustheidstoeslag van 10%. Mogelijk heeft de toepassing van deze randvoorwaarden invloed op de raming van de projecten langs de Waddenzee van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Wetterskip Fryslân

Zettingsvloeiingen (Dordtsche Kil)

In de Dordtsche Kil was sprake van een urgent probleem als gevolg van Zettingsvloeiingen. In overleg met het Waterschap Hollandse Delta en de Provincie Zuid-Holland is besloten op zeer korte termijn maatregelen te treffen. Dit project is in 2009 na goedkeuring door de bewindspersoon opgenomen op het HWBP en is inmiddels een beschikking afgegeven.

Onderzocht wordt in hoeverre zettingsvloeiingen ook bij andere projecten een urgent probleem is.

6.5 Afstemming met Ruimte voor de Rivier

Het HWBP en het Programma Ruimte voor de Rivier (PDR) trekken samen op om innovatieve dijkversterkingstechnieken te stimuleren.

Door een drietal waterschappen is een verzoek ingediend om enkele korte dijktrajecten uit PDR onder regie van het HWBP te laten uitvoeren. Dit verzoek is ingewilligd. Inmiddels zijn de bijbehorende budgetten uit het PDR-budget overgeheveld naar HWBP.

Bijlage A Samenstelling HWBP eind 2008

Rijkswaterstaat

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

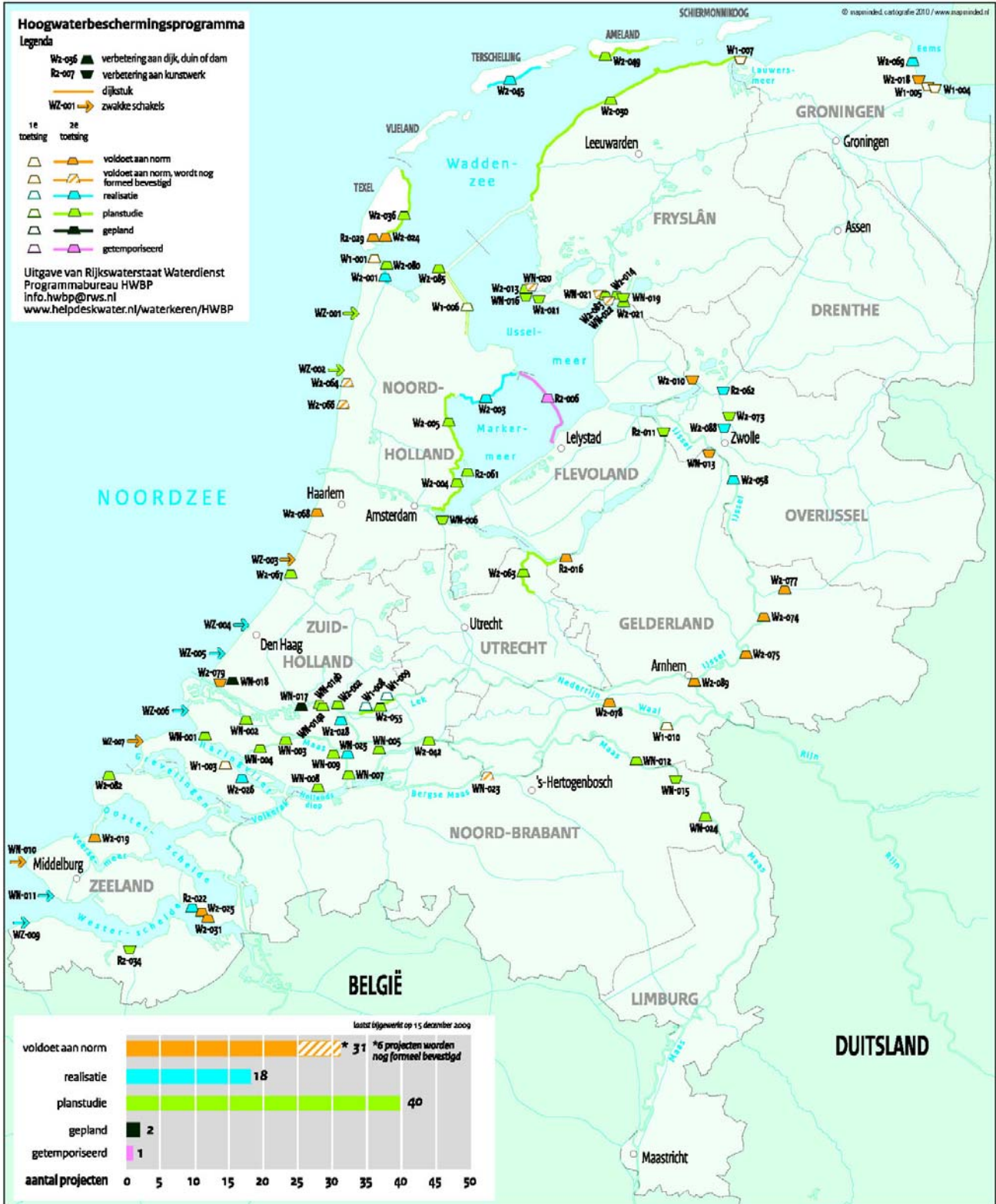
Hoogwaterbeschermingsprogramma
 Maatregelen aan de primaire waterkeringen met financiering door het Rijk
 Bijlage bij Voortgangsrapportage HWBP 2008 T3

Uitgave van Rijkswaterstaat-Waterdienst
 Programmabureau HWBP
 info.hwbp@rws.nl - www.helpdeskwater.nl/waterkeren/HWBP

De informatie in dit overzicht is gebaseerd op de voortgangsrapportages die de beheerders op 1 december 2008 aan het Programmabureau HWBP hebben aangeleverd.

Bijlage B Samenstelling HWBP eind 2009

Voortgangsrapportage HWBP 2009

nr.	Beheerder	Topografische naam	Maatregel	Uitvoering	Project fase
W1-001	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Havendijk den Helder hm 0 t/m hm 6	dijk	2011-2015	voldoet aan norm
W1-006	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Wieringermeerdijk, Wieringermeer	dijk	2010	planstudie
W2-001	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Balganddijk	dijk	2010	realisatie
W2-003	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Markermeerdijk Enkhuizen-Hoorn	dijk	2007-2011	realisatie
W2-004	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Markermeerdijk Edam-Amsterdam	dijk	2012-2017	planstudie
W2-005	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Markermeerdijk Hoom-Edam	dijk	2012-2017	planstudie
W2-024	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Prins Hendrikpolder nabij haven 't Horntje, Zuid Oost-Texel	dijk		voldoet aan norm
W2-036	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Waddenzeedijk Texel	dijk	2012-2015	planstudie
W2-064	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Bergen aan Zee, raai 3250-3400	duin		voldoet aan norm
W2-066	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Egmond aan Zee, raai 3700-3900	duin		voldoet aan norm
W2-080	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Koegraszeedijk	dijk	2012	planstudie
W2-085	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Hoogwaterkering Den Oever	dijk	2012-2013	planstudie
W2-001	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Kop van Noord Holland	duin	2011-2014	planstudie
W2-002	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	Hondsbosche- en Pettemerzeewering	dijk	2012-2015	planstudie
W1-003	Waterschap Hollandse Delta	Buitenhavendijk Middelhamnis	dijk		voldoet aan norm
W2-026	Waterschap Hollandse Delta	Nieuwe Stads Zeedijk Stad aan 't Haringvliet	dijk	2010	realisatie
W2-028	Waterschap Hollandse Delta	Oostmolendijk bij Ridderkerk	dijk	2009-2011	realisatie
WN-001	Waterschap Hollandse Delta	Dijkversterking Hellevoetsluis	dijk	2013-2014	planstudie
WN-002	Waterschap Hollandse Delta	Dijkversterking Brielse Maasdijk	dijk	2014-2015	planstudie
WN-003	Waterschap Hollandse Delta	Versterking Spui Oost	dijk	2012-2015	planstudie
WN-004	Waterschap Hollandse Delta	Spui - west	dijk	2012-2015	planstudie
WN-005	Waterschap Hollandse Delta	Eiland van Dordrecht Oost	dijk	2011-2014	planstudie
WN-007	Waterschap Hollandse Delta	Eiland van Dordrecht West	dijk	2011-2013	planstudie
WN-008	Waterschap Hollandse Delta	Versterking Hoeksche Waard Zuid	dijk	2013-2015	planstudie
WN-009	Waterschap Hollandse Delta	Versterking Hoeksche Waard Noord	dijk	2012-2013	planstudie
WN-010	Waterschap Hollandse Delta	Dijkversterking IJsselmonde Noord en Zuid	dijk	2013-2014	planstudie
WN-010b	Waterschap Hollandse Delta	Hilledijk	dijk	2014-2015	planstudie
WN-025	Waterschap Hollandse Delta	Zettingsvloeiing Dordtsche Kil	dijk	2009-2013	realisatie
W2-006	Waterschap Hollandse Delta	Voorne	duin	2012-2013	realisatie
W2-007	Waterschap Hollandse Delta	Flaauwe Werk	dijk		voldoet aan norm
W1-010	Waterschap Rivierland	Benedenstad Nijmegen (hoogwaterkering Waalkade)	dijk		voldoet aan norm
W2-042	Waterschap Rivierland	Marwedijk dijksaal 241-246, Werklandam	dijk	2012-2014	planstudie
W2-055	Waterschap Rivierland	Lekdijk Nieuw Lekkerland - Groot-Ammers	dijk	2013-2016	planstudie
W2-078	Waterschap Rivierland	Diverse pipingmaatregelen	dijk		voldoet aan norm
W2-009	Waterschap Zeeuws-Vlaanderen	West Zeeuws Vlaanderen	dijk/duin	2009-2014	realisatie
W1-008	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	Nederiek	dijk	2008-2011	realisatie
W1-009	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	Bergambacht-Schoonhoven	dijk	2011-2016	realisatie
W2-002	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	Nieuwe Maasdijk, Krimpen a/d IJssel	dijk	2012-2015	planstudie
WN-017	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	Achterland Maeslantkering HH van Schieland en de Krimpenerwaard	dijk	2014	opland
W2-079	Hoogheemraadschap van Delfland	Gemaal Westland	kunstwerk		voldoet aan norm
WN-018	Hoogheemraadschap van Delfland	Achterland Maeslantkering HH van Delfland	dijk	2014	opland
W2-004	Hoogheemraadschap van Delfland	Scheveningen	dijk	2009-2012	realisatie
W2-005	Hoogheemraadschap van Delfland	Delflandse kust	duin	2008-2012	realisatie
W2-013	Wetterskip Fryslân	IJsselmeer, steenbekleding diverse locaties Stavoren	dijk	2011-2012	planstudie
W2-014	Wetterskip Fryslân	IJsselmeer, kleibekleding km 53,0-54,7 nabij Lemmer	dijk	2012-2013	planstudie
W2-021	Wetterskip Fryslân	IJsselmeer, havendammen Stavoren en Lemmer	dijk	2011-2012	planstudie
W2-030	Wetterskip Fryslân	Waddenzeedijk, beton- en koperstaalblokken diverse locaties	dijk	2010-2014	planstudie
W2-045	Wetterskip Fryslân	Terschelling, Waddenzeekering granietblokken diverse locaties	dijk	2009-2010	realisatie
W2-049	Wetterskip Fryslân	Arneland, Waddenzeekering grasbekleding	dijk	2012-2017	planstudie
W2-083	Wetterskip Fryslân	IJsselmeer, pipingmaatregelen	dijk	2012-2013	planstudie
WN-016	Wetterskip Fryslân	IJsselmeerkering Johan Friso sluis, Stavoren	kunstwerk	2011-2012	planstudie
WN-019	Wetterskip Fryslân	Riensluis, Lemmer	kunstwerk	2011-2012	planstudie
WN-020	Wetterskip Fryslân	Oude Zeesluis, Stavoren	kunstwerk		voldoet aan norm
WN-021	Wetterskip Fryslân	Inlaat Taccozijl	kunstwerk		voldoet aan norm
WN-022	Wetterskip Fryslân	Inlaat Teroelsterkolk	kunstwerk		voldoet aan norm
R2-006	RWS IJsselmeergebied	Houtribdijk	dam		wetenschappelijk
R2-011	RWS IJsselmeergebied	Roggebotsluis	kunstwerk	2011	planstudie
R2-016	RWS IJsselmeergebied	Nijkerkersluis	dijk		voldoet aan norm
W2-019	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Onrustpolder, Noord-Beveland	dijk		voldoet aan norm
W2-025	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Kruiningen Polder	dijk		voldoet aan norm
W2-031	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Zimmermanpolder, Zuid-Beveland	dijk		voldoet aan norm
W2-082	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Noorderstrand, Schouwen	duin	2010-2011	planstudie
WN-010	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Westkapelle	duin		voldoet aan norm
WN-011	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Vilslingen	duin	2009-2010	realisatie
W2-067	Hoogheemraadschap van Rijnland	Katwijk, achterliggende kering	duin	2012-2013	planstudie
W2-068	Hoogheemraadschap van Rijnland	Zandvoort, boulevard	duin		voldoet aan norm
W2-003	Hoogheemraadschap van Rijnland	Noordwijk	dijk		voldoet aan norm
R2-022	RWS Zeeland	Veerhaven, Kruiningen	dijk	2007-2010	realisatie
R2-034	RWS Zeeland	Sluizencomplex Terneuzen	kunstwerk	2011-2012	planstudie
W2-063	Waterschap Vallei & Eem	Putten-Amersfoort & Eemnes	dijk	2011-2014	planstudie
R2-029	RWS Noord-Holland	Molwerk in de Mokbaai, Texel	dijk		voldoet aan norm
R2-061	RWS Noord-Holland	Markermeerdijk Marken, zuid- en westkade	dijk	2012-2014	planstudie
R2-062	RWS Oost-Nederland	Keersluis Meppelerdiep, Zwartsluis	kunstwerk	2011-2014	realisatie
W2-018	Waterschap Noorderzijlvest	Afvalwaterleidingen	kunstwerk		voldoet aan norm
W2-069	Waterschap Noorderzijlvest	Waddenzeedijk, Nieuwstad, Bocht van Watum	dijk	2009	realisatie
WN-012	Waterschap Aa en Maas	Keent en Keent - Grave	dijk	2011	planstudie
WN-015	Waterschap Aa en Maas	Kunstwerken, Boxmeer Grave	kunstwerk	2011	planstudie
WN-023	Waterschap Aa en Maas	Heusden	dijk		voldoet aan norm
WN-024	Waterschap Aa en Maas	Boxmeer	dijk	2011	planstudie
WN-006	Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht	Ipersloter- en Diemerdammersluis	kunstwerk	2011-2013	planstudie
W2-058	Waterschap Groot Salland	IJsseldijk bij Windesheim	dijk	2010	realisatie
W2-073	Waterschap Groot Salland	Schutsluis Hasselt	kunstwerk	2010	planstudie
W2-088	Waterschap Groot Salland	Gemaal Westerveld bij Zwolle	kunstwerk	2010	realisatie
W2-074	Waterschap Rijn en IJssel	Den Elterweg, Zutphen	dijk		voldoet aan norm
W2-075	Waterschap Rijn en IJssel	IJsseldijk stadsgracht, Doesburg	dijk		voldoet aan norm
W2-077	Waterschap Rijn en IJssel	Twentekanaaldijk	dijk		voldoet aan norm
W2-089	Waterschap Rijn en IJssel	Pleijweg/Schaapdijk/Broekdijk, Amhem	dijk		voldoet aan norm
W1-004	Waterschap Hunze en Aa's	Oude zeesluis, Delfzijl	kunstwerk		voldoet aan norm
W1-005	Provincie Groningen	Schutsluis complex, Delfzijl	kunstwerk		voldoet aan norm
W1-007	Provincie Groningen	Keersluis Lauwersoog	kunstwerk		voldoet aan norm
WN-013	Waterschap Veluwe	Gemaal Antlia	kunstwerk		voldoet aan norm
W2-010	Waterschap Zolderzeeland	Kadoersluis	kunstwerk		voldoet aan norm

* voldoet aan norm, wordt nog formeel bevestigd

Bijlage C Projectfase HWBP projecten per beheerder

Peildatum 15 december 2009

Beheerder	aantal projecten	getemporeerd	gepland	planstudie	realisatie	voldoet aan norm
HH Hollands Noorderkwartier	14			8	2	4
WS Hollandse Delta	16			10	4	2
WS Rivierenland	4			2		2
WS Zeeuws-Vlaanderen	1				1	
HH Schieland en Krimpenerwaard	4		1	1	2	
HH Delfland	4		1		2	1
WS Fryslân	12			8	1	3
RWS IJsselmeergebied	3	1		1		1
WS Zeeuwse Eilanden	6			1	1	4
HH Rijnland	3			1		2
RWS Zeeland	2			1	1	
WS Vallei en Eem	1			1		
RWS Noord Holland	2			1		1
RWS Oost Nederland	1				1	
WS Noorderzijlvest	2				1	1
WS Aa en Maas	4			3		1
HH Amstel, Gooi en Vecht	1			1		
WS Groot Salland	3			1	2	
WS Rijn en IJssel	4					4
WS Hunze en Aa's	1					1
Provincie Groningen	2					2
WS Veluwe	1					1
WS Zuiderzeeland	1					1
Totaal	92	1	2	40	18	31